

KUTNÁ HORA a česká státnost

Kutná Hora a česká státnost

Do tohoto almanachu jsme zařadili převážně méně známé osobnosti, které byly rodáky nebo měly blízký vztah k našemu městu. Je zajímavé, že právě zde se narodili autoři tří státních symbolů: Josef Kajetán Tyl, Jaroslav Jareš a Jiří Louda. Emanuel Viktor Voska a JUDr. Mílada Horáková potom tvoří dvojici účastníků československých odbojů.

J. K. Tyl – autor textu státní hymny

Přestože Tyl musel celý život řešit svízelné existenční problémy početné rodiny, věnoval všechny zbývající síly službě českému divadlu. Všestranně přispěl k národnímu, kulturnímu a sociálnímu povznesení českého živu v přegermanizované společnosti.

J. Jareš – autor státní vlajky

Oceňujeme jeho uměleckou všestrannost. Chápal a správně vystihl vývojové problémy své doby. Jejich řešení spatřoval ve vzdělanosti, pracovitosti a českém vidění světovosti. Zasloužil se o povznesení Slovenska a o československou vzájemnost ve společném státě.

J. Louda – autor státního znaku a standarty prezidenta republiky

Svoji oddanost vlasti potvrdil v rozhodné chvíli roku 1939, kdy dobrovolně odchází do svobodného světa bojovat proti nacismu. Získané rodové umělecké nadání proměnil prací v heraldická díla oceněná i v zahraničí.

Masarykův muž E. V. Voska

Jeho osoba obrazně řečeno se stala průsečíkem snah Čechů i Slováků o získání národní nezávislosti, které se jim dostalo až po roce 1918. Věrnost těmto ideálům potvrdil účastí ve všech odbojích. Národ potřebuje hrdiny, kteří by se nikdy neměli dočkat zneuctění.

JUDr. M. Horáková

Patřila mezi naše největší osobnosti minulého století. Její charakter – víra, morální úroveň spojená s odvahou – ji předurčily životní poslání. Po dobu deseti let, až do své smrti, vedla otevřený zápas na obranu demokracie této země proti silám nacismu a komunismu.

Všichni bez rozdílu dobrovolně vstupovali svými aktivitami do velkých osobních rizik právě v dobách krajně nepříznivých pro celou společnost. Zaslouhují náš obdiv a úctu.

Josef Kajetán Tyl

se narodil 4. února 1808 v Kutné Hoře v rodině krejčího a hudebníka Jiřího Tilla, který na vojně sloužil jako hoboista v hudbě 28. pluku kutnohorské posádky. Jeho manželkou se stala Baruška, rozená Králíková, s kterou měl 5 dětí. Na živu zůstali jen Josef a o tři roky mladší sestra Anna Marie. Ta však za rok po svatbě a narození dcery zemřela. Vlastenecky uvědomělá rodina měla nejenom zdravotní, ale i sociální problémy.

Josef se zajímal o historii, plně vnímal kutnohorské prostředí. Miloval romantickou krajinu okolí nedaleké Roztěže, onen „ráj to na pohled“. Věnoval se hře na housle. V lásce k divadlu jej podporoval osvěcenský kněz, učitel a loutkař J. Herzán. Přes všechny potíže odešel Tyl do Prahy studovat na Akademické gymnázium. Rok před absolvováním přešel do Hradce Králové, kde učil dramatik V. K. Klicpera. Jeho nejbližšími byli Kutnohořané Petr Miloslav Veselský a Jan Erazim Vocel. Nástup na univerzitní studia filozofie byl neúspěšný.

Tyl začal hrát divadlo a literárně tvořit. Manželství s herečkou Magdalénou Forchheimovou, o pět let starší, bylo nešťastné, neměli děti. Po čase poznal její sestru herečku Annu Rajskou, o 16 let mladší, se kterou měl celkem sedm dětí. Tato trojice se starala o rodinu a společně hrála divadlo. Tyl nezapomínal na své rodné město. Až do otcovy smrti často přijížděl domů, hrával s místními ochotníky divadlo. Náměty pro řadu povídek i neúspěšnější drama Krvavý soud aneb Kutnohořtí havíři čerpal z kutnohorského prostředí. Mnohé povídky, překlady a kritiky Tyl uveřejňoval v dodnes zachovaném titulu časopisu Květy, ve Vlastimilu, Pražském poslu a Sedlských novinách.

V roce 1834 napsal divadelní hru se zpěvy Fidlovačka aneb žádný hněv a žádná rvačka. Veřejnost s mimořádným pohnutím přijala melodii písně Kde domov můj autora – kapelníka Stavovského divadla Františka Škroupa. Píseň zlidověla a stala se národní a dodnes i státní hymnou.

Liberál a již realistický smýšlející Tyl se v roce 1848 připojil k revolučnímu proudu, který usiloval o federativní přestavbu ústavy Rakouska. Za Kutnou Horou byl zvolen do zemského sněmu, do říšského sněmu za otcovo rodiště Unhošť. Rozehnaní Kroměřížského sněmu, nástup Bachova režimu v roce 1851 znamenalo ztrátu českých nadějí. Tyl byl označen za politicky nespolehlivého. Přichází o redigování časopisů a divadelní koncesí. Je nucen si ji najmout, čímž se značně zadlužil. Začíná dlouhé putování – divadelních štacích po Čechách. Únava, nedostatek prostředků a nálady ve společnosti přinesly postupně bídu a s tím Tylovo vážné onemocnění. Ujala se jej plzeňská rodina Hermanových, kde 11. července 1856 zemřel. Byl pohřben na plzeňském hřbitově u kostela sv. Mikuláše. Ženy nadále vytrvaly u divadla, děti našly útočiště v různých rodinách. Jméno jednoho z Forchheimů nalézáme na litinovém kříži vyšehradského hřbitova.

Tylovu památku v rodném městě připomíná rodný dům s pamětní deskou a stálou expozicí, název přilehlé ulice, městského divadla a ochotnického spolku.

Jaroslav Jareš

Malíř, sochař, uměleckoprůmyslový výtvarník a publicista.

Narodil se 10. dubna 1886 v Kutné Hoře jako druhorozený syn v rodině Jindřicha Jareše, správce městského vodovodu.

Místem zrození byl údajně domek, který podlehl demolici při stavbě kostela ČČE. Poté se rodina odstěhovala do objektu městské vodárny na Žižkově. Jeho rodiče byli pochováni na městském hřbitově.

Jaroslav studoval kutnohorskou reálku, v Praze absolvoval Uměleckoprůmyslovou školu u profesora Maška, dále Akademii u J. Štursy a soukromě architekturu. Vedle převažující malířské tvorby se významně zajímal o průmyslovou uměleckou oblast a užité umění.

Od roku 1909 byl členem Umělecké besedy, spolku sdružujícího generaci mladých českých umělců. Svou všestrannost uplatnil jako vůdčí postava početné skupiny výtvarníků, jejíž členkou byla i jeho žena, nadějná malířka G. Nekolová.

Je osudové, že s touto společností již tenkrát každoročně navštěvoval Slovensko. Svá první díla vystavoval v Umělecké besedě, anonymně v rámci Kruhu výtvarných umělců v roce 1911 v Kladně a na jubilejní výstavě spolku v roce 1913. Umělecká díla té doby navazovala na české tradice figurální malby s mýtickým pojetím vlasti, jejímž vzorem byl M. Aleš. Jareš si již tenkrát uvědomoval nutnost orientace tvorby na umělecký vývoj v zahraničí. Mezi lety 1915 a 1921, kdy se stal předsedou výtvarného odboru UB, byl teoretickým prosazovatelem tohoto směru. Jareš se stýkal s M. Alešem, F. X. Šaldou, M. Jiránkem a B. Mathesiem. Psal své příspěvky – kritiky, studie a programové články do novin a časopisů.

Jako voják – dobrovolník ČSR byl v roce 1918 v bojích u Kralovan Maďary zajat a vězněn. Za službu vlasti byl vyznamenán Čs. válečným křížem. V roce 1919 byl spolu s V. Rabasem vyslán MNO na Slovensko jako člen umělecké mise. V té době mu zemřela manželka. Po jmenování zplnomocněným poradcem Ministerstva školství a národní osvěty pro otázky umění se rozhodl zůstat na Slovensku. Následně po roce 1921 s architektem D. Jurkovičem, H. Gregorem a dr. Dvořákem založili Slovenskou uměleckou besedu. Ke spolupráci získali J. Alexyho, L. Fullu, C. Majerníka a další. Jarešovi nejbližší byl malíř Martin Benka, který svým dílem programově naplnil jeho umělecké představy. Další úlohou, kterou převzal, byla funkce uměleckého vedoucího akciové společnosti pro lidově umělecký průmysl s názvem „DETVA“.

Jareš vystavoval samostatně i obesílal výstavy Umělecké besedy v Praze a v dalších městech republiky. V zahraničí se účastnil Mezinárodní výstavy dekorativního umění v Paříži (1925), kde se mu dostalo ocenění cenou Grand Prix. Dalšími byly výstavy v Liege (1927) a v Paříži (1929). Byl činný i literárně, přispíval do časopisu Život a mythos a do Června. Ilustroval řadu českých pohádek, věnoval se i užité grafice. Spolupracoval architektonicky s Boh. Kafkou na tvorbě sochy M. R. Štefánika. Jevištně inscenoval několik her Slovenského národního divadla a Zemského divadla v Brně.

V roce 1931 se vrátil zpět do Prahy. Působil ve Státním filmovém a diapozitivním ústavu. Byl profesorem Státního školského ústavu umělecké výroby. Za umělecký projev, jeho šíři a podnětnost díla byl oceněn titulem vyznamenání Za vynikající práci (1963) a Zasloužilým umělcem (1966).

Je povinností připomenout jeho zásluhu na vzniku státní vlajky. Jarešův návrh z roku 1919, uložený v malířově pozůstalosti, se kresebně nejvýrazněji shoduje s podobou státní vlajky uzákoněnou Národním shromážděním 30. března 1920. V odborných publikacích, vydávaných obcí výtvarných umělců, je označován autorem tohoto státního symbolu Jaroslav Jareš.

Malíř skonal uprostřed své rodiny v Praze Bubenči 30. listopadu 1967. Je pochován na vyšehradském hřbitově. Náhrobní deska nese barevné zobrazení státní vlajky.

Do trojice tvůrců státních symbolů patří čestný občan Kutné Hory – heraldik:

Jiří Louda

Narodil se 3. října 1920 v Kutné Hoře v rodině paběnického rodáka Zdeňka Loudy (1889-1963), profesora kreslení na kutnohorské reálce. Po něm zdědil i umělecký talent. V Kutné Hoře žil i Jiřího bratr, plukovník Zdeněk Louda.

Jiří Louda vystudoval místní reálku. Po absolutoriu se dobrovolně přihlásil k odvodu a nastoupil do dělostřeleckého učiliště československé armády. Po německé okupaci byl z armády propuštěn. V červnu 1939 se mu podařilo přejít hranice do Polska a odtud se dostal do Francie. Vstoupil do francouzské cizinecké legie. Místem výcviku byl Alžír. Po vypuknutí světové války se již jako příslušník československé bojové jednotky vrátil zpět do Francie. Po francouzské kapitulaci unikl lodí do Británie. V roce 1941 po dokončení důstojnické školy se dobrovolně přihlásil k parašutistům. Po úrazu byl přeřazen na Vojenskou radioústřednu zpravodajské služby Ministerstva národní obrany. Tam působil do konce války.

Po osvobození vlasti se vrátil do Československa. Jeho novým domovem se stala Olomouc. Ve vojenských službách nezůstal dlouho. Po únoru 1948 byl obdobně jako mnoho zahraničních vojáků z armády tzv. vyakčněn.

V roce 1949 byl zatčen a bez jakéhokoliv soudu uvězněn na Mírově. V následujícím roce se dočkal propuštění. Podřadnou prací nalezl u Státních lesů. V roce 1953 se mu podařilo získat zaměstnání knihovníka olomoucké univerzitní knihovny. Zde pracoval až do důchodu v roce 1976.

Z jeho ateliérů vzešla řada znaků našich krajů, měst a obcí. V letech 1990 až 1993 vytvořil státní znaky prvotně ČSFR, posléze i České republiky včetně prezidentských standart. Je poctěn členstvím britské a francouzské heraldické společnosti a nositelem titulu akademika Mezinárodní heraldické akademie se sídlem v Ženevě. Účastní se i jako přednášející řady mezinárodních konferencí, je autorem desítky odborných publikací. Od roku 1991 do 2003 byl členem parlamentního podvýboru pro heraldiku.

Za účast v odboji byl vyznamenán Československým válečným křížem a řadou dalších vyznamenání. Prezidentem republiky mu byl udělen Řád bílého lva za zásluhy o český stát. Jiří Louda zemřel 1. 9. 2015 v Olomouci.

Emanuel Viktor Voska

se narodil 4. listopadu 1875 v Kutné Hoře ve starém domě čp. 14 nedaleko loreckého pivovaru. Rodina Voskových se později přestěhovala do Třebonína na Čáslavsku. Školní docházku uzavřel absolvováním odborné školy kamenicko-sochařské. Pracoval pak ve stejném oboru. Jako přívrženec sociální demokracie se často zúčastňoval veřejných schůzí. Na schůzi žen v kutnohorské sokolovně ostře kritizoval poměry v sedlecké tabákové továrně. Tím se dostal do konfliktu s okresním hejtmanem, hrozilo mu vězení. Aby unikl represím, v roce 1894 odjel do Ameriky.

Jako cizinec a emigrant prožíval těžké začátky. Měnil podřadná zaměstnání. Konečně zakotvil u mramorářské firmy v New Yorku. Nadále přispíval do několika sociálně demokratických listů různého žánru. Protože prokázal své schopnosti, stal se spolujednatel firmy. Založil rodinu a začal pracovat v českém krajaňském hnutí. Zastával funkce ve Sdružení žurnalistů, kde se seznámil s T. G. Masarykem. Vzdělání si doplňoval večerním studiem obchodní akademie. Ve svých 24 letech byl již zabezpečeným vlastníkem firem a realit. Byl členem takzvaného

Dělnického amerického Sokola, vedeného B. Habermannem, redigoval časopis „Besídku sokolskou“. Seznámil se i s antropologem dr. Alešem Hrdličkou. Ve svém domě přijímal kulturní a politické osobnosti, které odešly z Rakouska do Ameriky. U něho vždy našly všestrannou podporu a pomoc.

V roce 1914, ještě před začátkem války, se vydal žurnalista Voska do Evropy. Setkal se s Masarykem, který mu předal důvěrné informace o přípravách Rakouska na válku, určené pro americkou vládu. Dostal i dispozice k prosazování českých zájmů v Americe. Po návratu zahájil kampaň za sjednocení amerických Čechů do Českého národního sdružení. Upevnil organizaci zahraničního odboje a sháněl potřebné finanční prostředky. V roce 1915 vydal prohlášení Českého komitétu zahraničního, formulující národní program. Voska organizoval nezávislý dobrovolnický sbor lidí ochotných zabývat se sledováním cizích diplomatů a osob podezřelých z vyzvědačství. Tato zpravodajská činnost přinesla úspěchy a cenné poznatky. Voska si tím získal důvěru samotného prezidenta Wilsona. To ovlivnilo propojení Spojených států na spojenecké válečné organizace a přesvědčení americké společnosti o nutnosti vstupu do války proti Centrálním mocnostem. Probudil se zájem o řešení sebeurčení malých národů nacházejících se pod nadvládou Rakouska. Voska byl jmenován šéfem diplomatické okružní mise do Japonska, do Ruska a zpět přes Švédsko a Anglii, která skončila v roce 1918. Zastávky na Sibiři využil k návštěvě a podpoře bojujících legionářů. Stejně posláni měla cesta do Francie a Anglie. Vstoupil do služeb britské Intelligent Service. Byla mu udělena hodnost štábního kapitána USA a přidělen do generálního štábu generála Pershinga. Založil zpravodajské oddělení pro Francii, Švýcarsko, Rakousko a Itálii.

Válka skončila, Voska se v roce 1919 vrátil do vlasti. Vyčerpaná Evropa potřebovala nutně pomoc. Voska uspilšil potravinovou pomoc pro nově vzniklou ČSR i Polsko. Pod jeho vedením fungovala organizace pod názvem „Czechoslovak Commercial Corporation of America“. Na Pařížské mírové konferenci byl poradcem prezidenta Wilsona a v téže úloze i členem delegace ČSR. Mezi dvěma válkami byl stálým členem mise USA v ČSR v Praze. Byl spoluzakladatelem Čs. červeného kříže, spolupodílel se na občanských sbírkách zlata a stříbra pro státní poklad republiky. Působil i jako pozorovatel v mezinárodním sporu o Těšínsko. Podporoval antifašisty uprchlé z Německa před Hitlerem. Byl předsedou Svazu přátel demokratického Španělska.

V roce 1939 unikl před nacisty do Spojených států, kde začal pracovat v krajanských spolcích. Po dvaceti letech byl Voska přizván do služeb Americké zpravodajské služby se zařazením do rozvědky v Turecku, kde setrval do konce války.

Po válce se rozhodl žít v Československu. V únoru 1950 byl však zatčen a pro údajně trvající špionážní činnost odsouzen na 10 let žaláře. Přes vážné zdravotní potíže si jej odpykal na Mírově. V roce 1960 byl pětáosmdesátiletý Voska propuštěn a již za dva měsíce zemřel.

Byl nositelem řady vyznamenání. Stupně ocenění nemohou převýšit nešťastné osudové závěry: v koncentračním táboře nacistů zemřel jeho syn Artur. Komunistický režim věznil jeho dcery Villu, Otylii a Lauru.

JUDr. Milada Horáková

Její spojení s Kutnohorskem bylo zprostředkováno přes jejího otce Čeňka Krále, který pocházel ze starého mlynářského rodu v Hodkově. Také její matka, rozená Velíšková, byla rozenou Kutnohořankou.

Milada Horáková se narodila 23. prosince 1901 v Praze na Královských Vinohradech. Tam také vystudovala i gymnázium. Rodinný život Králových byl dost složitý. Dvě děti zemřely, otec prožil válečná léta na frontě v Dalmácii, Miladina sestra Věra se narodila o 16 let později, maminka zemřela relativně mladá. Místo studia lékařství to byla práva, která Milada ukončila doktorátem v roce 1929. Velké morální podpory se jí dostá-

valo od jejího suchdolského strýce, kaplana Jana Krále. Návštěvy hodkovského mlýna, setkání s prarodiči a sestřenicemi patřily k jejím nejmilejším vzpomínkám.

Do praxe nastoupila jako úřednice Sociálního ústavu pražského Magistrátu. Převzala úkol řešení případné válečné situace – odsunu obyvatel pohraničí do vnitrozemí. Politicky byla orientována na Národně socialistickou stranu. Působila v právním výboru vedení strany. Podařilo se jí sjednotit 78 ženských organizací do jednotné Ženské národní rady.

Již v průběhu studia se seznámila s rodákem z Bělečského Mlýna Bohuslavem Horákem, který se v roce 1927 stal jejím manželem. Byl zemědělským inženýrem, doktorem technických věd. Pracoval v československém rozhlase, byl autorem pořadů zaměřených na zemědělskou osvětu.

Po Hitlerově anexi ČSR 15. března 1939 s ní Sociální úřad ukončil pracovní poměr. Oba manželé se připojili k odbojovému hnutí. Jeho centrem bylo Pardubicko. Kromě nejruznějších odbojových aktivit se jejím těžištěm stal Petiční výbor Věrní zůstaneme. Jejich činnost byla v roce 1940 prozrazena. Oba byli zatčeni, vyslýcháni v Petschkově paláci a eskortováni k lidovému soudu v Drážďanech. Milada byla odsouzena k osmi, Bohuslav k pěti letům káznice. Jejich přežití bylo dílem osudových náhod – 27 kompliků odbojové organizace skončilo životy v nacistické sekýrárně. Do konce války prošla vězňenými na Pankráci, poznala Principovu celu Malé pevnosti Terezín a káznici v Aibachu. Všude se muselo tvrdě pracovat, svědectví vypovídají o její obětavé pomoci nemocným a raněným spoluvězeňkyním. Doma převzala úlohu matky sedmileté dcery Jany její již provdaná sestra Věra Tůmová.

Oba manželé přežili zotročení válečného období a vrátili se ke svým rodinám a do práce.

Milada Horáková byla zvolena poslankyní za Národně socialistickou stranu do Národního shromáždění. Jako předsedkyně zahraničního výboru Národního shromáždění získala zahraničně-politické vazby a uzavřela řadu smluv. Byla zvolena i předsedkyní Svazu osvobozených politických vězňů. Po únorovém puči v roce 1948 se zrekla poslaneckého mandátu a odešla do ústraní. Akčními výbory byla vyloučena i z dalších čestných funkcí. Oba manželé se cítili ohroženi, dnes je známo dlouhodobé sledování Milady Horákové od roku 1947. Poslední bydliště rodiny Horákovy bylo v Praze na Smíchově Zapova 3. Mimopražský sraz manželů, odkud byl plánován společný útek do zahraničí, se nekonal. Milada Horáková byla zatčena, Bohuslav cestou plnou dobrodružství se dostal přes hranice do Německa a odtud do Spojených států. Manželé se naposledy viděli 27. září 1949, v příkladné symbióze prožili 22 let.

Proces s Miladou Horákovou byl vykonstruován na lživých obviněních. Politická justice zneužila jejích zahraničních kontaktů z funkce, chráněné poslaneckou imunitou. Státní soud v Praze ji v monstrprocesu odsoudil spolu s dalšími čtyřmi nesourodě obviněnými k trestu smrti. Nejvyšší soud rozsudek potvrdil. Prezident Gottwald žádost rodiny o udělení milosti, podpořenou významnými světovými institucemi a osobnostmi, zamítl. Poprava první političky na světě byla vykonána 27. června 1950. Politická nenávist až za hrob běžně nedovolovala vydávat popel zemřelých a popravených jejich rodinám.

Dopisy Milady Horákové, psané poslední dny života, jsou odkazem společnosti pro dnešek.

Dcera Jana již podruhé našla domov v rodině Tůmových. Zde žila se svou sestřenicí Milenou, jejíž rok narození je totožný s popravou Milady Horákové. Jana Horáková pracovala jako zubní laborantka do roku 1968, kdy natrvalo odjela do Spojených států za svým otcem. Bohuslav Horák zemřel ve Washingtonu v roce 1976. Provádáním převzala paní Jana jméno Kánská.

Takových osudových rodových provázaností bylo několik...

„Přislibujte si mě, vyhrožujte si mně, předce zrádce nebudu.“
Karel Havlíček Borovský

Epilog

Tuto knížku jistě uvítají všichni, kteří vnímají genius loci města a kraje pod horou třihřbetou – Kuklíkem, Sukovem a Kaňkem. Její obsah zaujme i ty, pro které jsou zajímavé životní průměty rodáků do osudů naší země.

Jejich myšlenky a činy přispívaly k překonávání nepříznivých historických zvrátů, podporovaly zdravé sebevědomí a hrdost v zápase o lidskou důstojnost.

Mají svůj podíl na tom, že obyvatelé české kotliny po staletích útisku mluví vlastním jazykem a po 75 letech můžeme pravdivě vykládat vlastní historii.

Česká republika byla přizvána do nové sjednocující se Evropy, kam odjakživa patřila. Je naší jedinou nadějí, aby budoucí srovnání s našimi sousedy, kteří v minulém století nepoznali takový stupeň ponížení a útisku, bylo pro nás stále příznivější. Přispějme svým podílem evropské kultuře, k podpoře rovnováhy života na Zemi i vlastní ...

Vydání této publikace v roce 2004 bylo díky aktivitě kutnohorských z Konfederace politických vězňů, kteří na vlastní kůži poznali příkoří komunistického režimu v podobě mučení, dlouholetých žalářů, konfiskace majetku, ale i společenské a sociální diskriminace. Většina z nich již dnes mezi námi není. Jedním z posledních žijících byl autor a garant této publikace Zdeněk Šlejtr. Jeho slova o tom „jak se v životě mění kulisy a jména herců, ale příběhy a hry se stále opakují“ si i v dnešní době připomínáme a nezapomínáme. Ztráta svobod a demokracie může totiž nastat kdykoliv.

Děk patří všem, kteří se zasloužili o doplnění neznámých faktů o životě a díle těchto významných osobností především panu Zdeňkovi Šlejtrovi.

Vydavatel: Konfederace politických vězňů Kutná Hora, garant obsahu: Zdeněk Šlejtr

Grafika, sazba, dotisk: Lepor s.r.o., www.lepor.cz

3. aktualizované vydání v roce 2020 za finanční podpory Města Kutná Hora

„Byli jsme před Rakouskem, budeme i po něm.“
František Palacký